

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ประชาชนในอดีตมีชีวิตอยู่กับครอบครัว มีพุทธศาสนา มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นรากฐานของทัศนคติและค่านิยมในการดำรงชีวิต ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข แต่การเพิ่มของประชากรประกอบภาวะทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้น รวมทั้งการนำเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของประชาชน ทำให้ประชาชนหันมานิยมความเจริญทางด้านวัตถุมากขึ้นและละเลยด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยขาดความตระหนักว่า คุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างมากในการกำหนดความสงบสุขของสังคม เนื่องจากหากคนในสังคมมีความบกพร่องทางด้านจิตใจ ขาดคุณธรรมจริยธรรมแล้ว แม้สังคมนั้นจะมีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ก็ย่อมจะหาความสุขและเกิดการพัฒนาไปไม่ได้ยาก (สุทธิวงษ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ. 2542 : 2) ตัวอย่างเช่น จากผลการวิจัยของ สมพงษ์ จิตระดับ (2546:3) แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพบว่าเยาวชนไทยในปัจจุบันมีการหลงผิดหลายแบบ เช่น ดิชาเสพติด ก้าวร้าวรุนแรง หมกมุ่นในกามารมณ์มีแนวโน้มก่ออาชญากรรม หลงผิดในวัตถุ เห็นแก่ตัว ไม่เชื่อเรื่องส่วนรวม ไม่มีศาสนาและวัฒนธรรม เกรียด หากความสำเร็จโดยไม่เลือกวิธีการ ชอบเล่นการพนัน ทำงานหนักไม่เป็น ซึ่งเป็นลักษณะความเสื่อมทางสังคมไทยที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาประเทศไทยให้เจริญต่อไป

กระทรวงศึกษาธิการ (2549 : 1) รายงานการสำรวจข้อมูลในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา พบว่าสังคมไทยในอนาคตมีแนวโน้มที่อาจนำไปสู่สังคมที่ล่มสลาย เนื่องจากปัจจุบันมีปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนไทยในชั้นที่ต้องเร่งแก้ไขและกระทบกับเด็กจำนวนมาก โดยจำแนกปัญหาเด็กและเยาวชนไทยเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ปัญหาที่เกิดมาจากความยากจนและด้อยโอกาสทั้งที่มีมาแต่กำเนิดหรือผลสืบเนื่องมาจากครอบครัวหรือถูกกระทำจากบุคคลหรือสังคม และปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น การมีเพศสัมพันธ์ ติดเหล้า บุหรี่ ยาเสพติด ทะเลาะวิวาทฆ่าตัวตาย เล่นการพนัน เที่ยวเตร่ในสถานบันเทิง ติดเกม อินเทอร์เน็ต เข้าถึงสื่อลามกอนาจาร หรือสื่อที่แสดงความรุนแรงและขบถเร็ว เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาสังคม และประเทศไทยให้เกิดความล่าช้าในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตมนุษย์

จากสภาพของปัญหาที่กล่าวมาอาจพิจารณาได้ว่า เกิดจากการขาดคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งไม่มีใครปฏิเสธว่าคุณธรรม จริยธรรม คือ สิ่งที่ทำให้เกิดภูมิคุ้มกันในตัวของคนทุกคนเป็นวัคซีนที่จะเพิ่มความเข้มแข็งให้กับคน โดยที่จะสร้างคนให้มีคุณภาพ การสอนคุณธรรม จริยธรรม เป็นสิ่งที่ถูกละเลยมานาน โรงเรียนจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ให้นักเรียนนำเอาใจด้านคุณธรรม จริยธรรมไปปฏิบัติซึ่งแนวทางในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้แก่แก่นักเรียน เป็นสิ่งที่ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องร่วมมือร่วมใจช่วยกันดำเนินการพัฒนาทั้งระบบในโรงเรียน ต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจกระตือรือร้นในกิจกรรมการดำเนินงานทุกขั้นตอนซึ่ง เพ็ชรี รุประวิษตร์ (2547 : 15) ได้กล่าวถึงการสร้างคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาต่าง ๆ ว่าจะประสบความสำเร็จในการสร้างคนให้มีความรู้คู่คุณธรรมได้นั้น จะต้องอาศัยการเอาใจใส่อย่างจริงจังในการประพฤติปฏิบัติ การร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันทุกฝ่ายในสถานศึกษา สถาบันครอบครัว สื่อ องค์กรต่าง ๆ และสังคมโดยส่วนรวม

จากสภาพปัญหาดังกล่าว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดสาระในมาตรา 81 ว่ารัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม และ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า “ เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรมและการสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อื่นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ” และในมาตรา 6 กล่าวว่า “ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ” นอกจากนี้ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ยังได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน ในมาตรา 24 ข้อ (4) ว่า “ ให้จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามแก่คนในชาติ รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในปัจจุบันต่างพยายามที่จะฝึกฝนอบรมจิตใจของเยาวชนให้รู้สึกชอบชั่วดีมากขึ้น โดยหลายฝ่ายหวังว่าการอบรมจริยธรรมในโรงเรียนจะเป็นเสมือนสายป่านที่คอยเหนี่ยวรั้งและจุดค้ำให้เด็กได้มีสภาพจิตใจที่เข้าถึงคุณงามความดีของชีวิต เช่นเดียวกันกับรัฐที่ได้ทบทวนปรับเปลี่ยนแนวคิดในกระบวนการพัฒนาประเทศ จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 - 7 ที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมไปสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา (แผนการศึกษาแห่งชาติ, 2545 - 2549 : 6) นั่นคือ การปรับเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาเดิม มุ่งไปทางด้านวัตถุ

ทางด้านเศรษฐกิจมาเป็นให้ความสนใจในการพัฒนาตัวบุคคลโดยเน้นในเรื่องการพัฒนาคนและ พัฒนาจิตใจมากขึ้น หันมาสนใจปัญหาเรื่องคุณธรรม จริยธรรมมากขึ้น (พระเทพวิสุทธิเมธี. 2538 : 133) และการกำหนดมาตรการในแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมระยะที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) ไว้ข้อหนึ่งว่า เร่งพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนทุกระดับ โดยจัดให้เป็น วิชาเฉพาะ ที่ต้องสอน โดยการปฏิบัติและสอดแทรกเรื่องคุณธรรมจริยธรรมในกระบวนการเรียน การสอนวิชาอื่น ๆ รวมทั้งจัดกิจกรรมเสริมทุกประเภท โดยมีสถานศึกษาทำหน้าที่เป็นหน่วยงาน ให้การศึกษาเพื่อพัฒนาโดยตรง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 7)

ในปีการศึกษา 2546 สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีนโยบายที่จะพัฒนาโรงเรียนรูปแบบ ใหม่ ๆ เพื่อเป็นการจัดการเรียนรู้ตามความแตกต่างที่หลากหลายให้สอดคล้องกับความต้องการของ สังคมและประเทศชาติในปัจจุบัน โดยได้กำหนดการพัฒนาโรงเรียนใน 5 รูปแบบ คือ โรงเรียน ในกำกับของรัฐ โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ โรงเรียนสองภาษา และโรงเรียนใช้ ICT เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (อัมพร บำรุงผล. 2549 : 1)

โรงเรียนในรูปแบบวิถีพุทธ เป็นรูปแบบของโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ ซึ่งมุ่งหวังว่า วิธีการของโรงเรียนวิถีพุทธ จะนำพาเด็กและเยาวชนเข้าถึงหลักธรรม คุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมของพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ไม่เพียงเป็นแค่ นโยบายที่กำหนดไว้ใน กฎหมายเท่านั้น วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของ พระพุทธศาสนาตั้งแต่ในยุคแรกของประวัติศาสตร์ไทย จนกล่าวได้ว่า วิถีพุทธ คือ วิถีวัฒนธรรม ของชาวไทยส่วนใหญ่ จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 เป็นหน่วยงานหนึ่งในสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดการการศึกษาใน 3 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา มีวิสัยทัศน์จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ประชากรวัยเรียน ทุกคนมีความรู้คู่คุณธรรม รักความเป็นไทย ได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ สู่มาตรฐานสากล มีจำนวนโรงเรียนในสังกัดทั้งสิ้น 238 โรงเรียน ซึ่งทุกโรงเรียนจะต้องจัดการเรียนการสอน โดยสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม และจัดกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบาย และแผนปฏิบัติการ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 โดยผ่านการดำเนินงานของโครงการ “โรงเรียน วิถีพุทธ” โดยได้มีนโยบายให้โรงเรียนการจัดการเรียนการสอนโดยสอดแทรก “คุณธรรมนำ ความรู้” ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม และคำนิยม ปลูกฝัง ให้นักเรียนได้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เช่น มีวินัย เสียสละ กตัญญูอดทนที่ สามัคคี ซื่อสัตย์ ฯลฯ โดยผู้บริหารและครูเป็นต้นแบบของคุณธรรม จริยธรรม มีโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการจนถึง

ปัจจุบัน 238 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 100 แต่ผลที่เกิดกับผู้เรียนในด้านการพัฒนาคุณธรรมนั้น บางโรงเรียนยังไม่เด่นชัดนัก จะเห็นได้จากการที่ผู้เรียนบางส่วนยังขาดการเอาใจใส่ต่อการเรียน ขาดความใฝ่รู้ ขาดระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบ ไม่เคารพเชื่อฟังพ่อแม่ครู และอาจารย์ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3. 2550 : 53)

จากสภาพปัญหาและความจำเป็นของ โรงเรียน ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาบทบาทของโรงเรียน ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 เพื่อจะได้นำผลของการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับผู้บริหาร ครูและ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ในการบริหารทรัพยากร การวางแผนกลยุทธ์การจัดการองค์กรเพื่อสอดคล้องกับ รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการศึกษา 2542 แก้ไขเพิ่มเติม 2545 หลักสูตรขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมถึงการติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมที่ส่งผล ให้เกิดคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเจตนารมณ์ ของการศึกษาชาติให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์มีความรู้คู่คุณธรรมสืบไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทโรงเรียนในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 3
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทโรงเรียนในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 3 โดยจำแนกตามสถานภาพตำแหน่งและประสบการณ์ในการทำงาน

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผู้บริหารและครูผู้สอน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทโรงเรียนในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 แตกต่างกัน
2. ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทโรงเรียนในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 แตกต่างกัน

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบการปฏิบัติงานและบทบาทโรงเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้สอนในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 ในด้านวินัยและความรับผิดชอบ ด้านความประหยัด ด้านความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม ด้านความซื่อสัตย์สุจริต
2. ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย การวางแผนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุง ป้องกันและแก้ไขปัญหาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษารoles บทบาทโรงเรียนในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ

- 1.1 ด้านวินัยและความรับผิดชอบ
- 1.2 ด้านความประหยัด
- 1.3 ด้านความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม
- 1.4 ด้านความซื่อสัตย์สุจริต

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอนใน โรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จำนวนทั้งสิ้น 21 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารจำนวน 21 คน และครูผู้สอนจำนวน 677 คน รวมทั้งสิ้น 699 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3. 2551 : 3)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสุ่ม จากประชากร โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ตามตารางสัดส่วนของ เกรจซี และมอร์แกน (Krejcie & Morgan: อ้างถึงในประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. 2542 : 148) โดยจำแนกกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้บริหารจำนวน 21 คน ซึ่งเป็นการใช้กลุ่มประชากรได้ ครูผู้สอน จำนวน 248 คน รวมทั้งสิ้น 269 คน โดยการสุ่มแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยให้กระจายตามอำเภอตามสัดส่วน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

- 3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ สถานภาพในเรื่องต่อไปนี้
 - 3.1.1 ตำแหน่ง แบ่งเป็น

- 3.1.1.1 ผู้บริหารโรงเรียน
- 3.1.1.2 ครูผู้สอน
- 3.1.2 ประสบการณ์ในการทำงานจำแนกเป็น
 - 3.1.2.1 ประสบการณ์น้อยกว่า 10 ปี
 - 3.1.2.1 ประสบการณ์ 10 ปี ถึง 20 ปี
 - 3.1.2.3 ประสบการณ์มากกว่า 20 ปี
- 3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ บทบาทของของโรงเรียนในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม
ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 ใน 4 ด้าน คือ
 - 3.2.1 ด้านวินัย ความรับผิดชอบ
 - 3.2.2 ด้านความประหยัด
 - 3.2.3 ด้านความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม
 - 3.2.4 ด้านความซื่อสัตย์สุจริต

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. คุณธรรม จริยธรรม หมายถึง หลักความประพฤติที่อบรมกริยา และปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรม หรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมซึ่งให้เห็นความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม อยู่ในสภาพแวดล้อมที่จะโน้มนำให้บุคคลมุ่งกระทำความดีละเว้นความชั่ว แนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่องของความดี ความถูกต้อง ความควร ในการปฏิบัติตนเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างสงบเรียบร้อยและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น มีคุณธรรมและมโนธรรมที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดี โดยมีสำนึกที่จะใช้สิทธิและหน้าที่ของคนตามค่านิยมที่พึงประสงค์

1.1 ด้านความมีวินัย ความรับผิดชอบ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ระเบียบ ข้อบัญญัติและงานที่ได้รับมอบหมายของบุคคล การดูแลตนให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความสุขแห่งตนและการอยู่ร่วมกันในสังคม

1.2 ด้านความประหยัด หมายถึง การใช้เงิน ทรัพย์สิน สิ่งของ ตามสมควรแก่ฐานะและรู้จักเก็บรักษาไว้ตามความเหมาะสม

1.3 ด้านความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม หมายถึง ความรัก ความปรารถนาดี ความสงสาร และอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากทุกข์ทั้งกายและใจ ด้วยการกระทำ คำพูด ความรู้ ความเข้าใจ คำลึงใจ คำลึงกาย การปันสิ่งของทรัพย์สินให้ผู้อื่นที่เดือดร้อน โดยไม่ทวงคืนและให้อภัยผู้กระทำผิดที่สำนึกได้

1.4 ด้านความซื่อสัตย์ สุจริต หมายถึง การประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ทั้งร่างกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น

2. การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม หมายถึง การจัดดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน ในด้านคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายและนโยบาย การจัดตั้งองค์กรและการพัฒนาบุคลากร การบริหารงานงบประมาณ และวัสดุ – อุปกรณ์

3. บทบาทของโรงเรียน หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ ของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อการส่งเสริมทางด้านคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียน โรงเรียนหรือผู้รักษาการ ในตำแหน่งดังกล่าว ข้างต้นในระดับมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

4. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

5. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการ โรงเรียนหรือผู้รักษาการ ในตำแหน่งในระดับมัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

6. ครูผู้สอน หมายถึง ผู้ปฏิบัติการสอน โรงเรียนหรือผู้รักษาการ ในตำแหน่งดังกล่าว ข้างต้นในระดับมัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

7. นักเรียนระดับมัธยมศึกษา หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

8. ประสิทธิภาพในการทำงาน หมายถึง ระยะเวลารวมทั้งหมดตั้งแต่บรรจุเป็นข้าราชการครูจนถึงปัจจุบัน ของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ใน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

8.1 กลุ่มที่มีประสิทธิภาพรับราชการน้อยกว่า 10 ปี

8.2 กลุ่มที่มีประสิทธิภาพรับราชการ 10 - 20 ปี

8.3 กลุ่มที่มีประสิทธิภาพรับราชการมากกว่า 20 ปี

9. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 หมายถึง สำนักงานที่จัดตั้งขึ้น ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2546 ในวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 คู่มือโรงเรียนในพื้นที่ 8 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอนางรอง อำเภอละหานทราย อำเภอหนองกี่ อำเภอปะคำ อำเภอหนองหงส์ อำเภอโนนสุวรรณ อำเภอโนนดินแดง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ